SORTLAND KOMMUNE

Arkivsaknr.:	25/2141
Dok.nr:	25/10425
Arkiv:	
Saksbehandler:	John Sørhaug
Dato:	26.03.2025

Drøftingssak - Vann og avløpsforskrift Sortland kommune: vurdering revisjon.

Utvalgssaksnr.	Utvalg	Møtedato
D - 007/25	Formannskapet	10.04.2025

KOMMUNEDIREKTØRENS INNSTILLING

Formannskapet vedtar å ta saken til orientering, og legger til grunn at administrasjonen følger utviklingen nøye. Dette for å sikre at gebyrene er balanserte og rettferdige, og at gebyrinntektene sikrer grunnlag for en forsvarlig drift og nødvendig vedlikehold og oppgradering.

Formannskapet behandling - 10.04.2025 - D-007/25

BEHANDLING I MØTE

Forslag fra politikere

Nytt forslag fra H, FRP, SP, foreslått av Einar Mårstad, Høyre

Administrasjonen bes fremlegge forslag til revisjon av vann- og avløpsforskriften i Sortland Kommune samt endring i avgiftsregulativet med virkning fra 01.01.2026 som innarbeider følgende:

1. Ny beregningsmåte for fastavgift (abonnementsavgift) for vann- og avløp skal være basert på boligens areal BRA slik den fremkommer i matrikkelen.
2. De totale beregnede inntektene fra fastavgiftene skal ikke over tid overstige 30 % av de totale inntektene på fastavgift og forbruksavgift.
3. Det skal innføres en ordning der kommunen gir tilbud om å stå for installasjon, drift og eierskap av vannmålere for boliger i kommunen. Det skal beregnes leie for vannmålerne som skal gjenspeile kommunens kostnader ved ordningen.
4. Det settes krav om at det skal installeres vannmålere i nye boliger samt ved totalrenovering av boliger.
5. Forholdstallet for omregningsfaktor for vannforbruk ut fra areal for boliger uten vannmåler økes fra 1,2 til 1,6 kubikkmeter pr kvadratmeter areal.

Votering:
Ved alternativ votering mellom kommunedirektørens innstilling og forslag fra H, FRP, SP ble forslag fra H, FRP, SP vedtatt;
8 stemmer for (5 H, 1 FRP, 1 SP, 1 SV)
1 stemme mot (1 AP)

Formannskapet D - 007/25 VEDTAK:

Administrasjonen bes fremlegge forslag til revisjon av vann- og avløpsforskriften i Sortland Kommune samt endring i avgiftsregulativet med virkning fra 01.01.2026 som innarbeider følgende:

1. Ny beregningsmåte for fastavgift (abonnementsavgift) for vann- og avløp skal være basert på boligens areal BRA slik den fremkommer i matrikkelen.
2. De totale beregnede inntektene fra fastavgiftene skal ikke over tid overstige 30 % av de totale inntektene på fastavgift og forbruksavgift.
3. Det skal innføres en ordning der kommunen gir tilbud om å stå for installasjon, drift og eierskap av vannmålere for boliger i kommunen. Det skal beregnes leie for vannmålerne som skal gjenspeile kommunens kostnader ved ordningen.
4. Det settes krav om at det skal installeres vannmålere i nye boliger samt ved totalrenovering av boliger.
5. Forholdstallet for omregningsfaktor for vannforbruk ut fra areal for boliger uten vannmåler økes fra 1,2 til 1,6 kubikkmeter pr kvadratmeter areal.

KORT BESKRIVELSE AV SAKEN
Formannskapet vedtok følgende i D-007/24 den 11.04.2024:

Formannskapet ber om at det fremlegges sak om revisjon av vedtatte Forskrift om vann- og avløpsgebyr, Sortland kommune som trådte i kraft 01.01.2024 samt vurdering av kommunestyrets vedtatte gebyrer for vann og avløpsavgifter for 2024. Som en del av saken skal det fremlegges vurderinger av effekter for husholdningene, næringslivet og kommunens totale inntekter av:

1. Reduksjon av fastavgiftene (abonnementsgebyr), herunder vurdering av innføring av trinnvis størrelse på fastavgift ut fra areal også for boliger slik det er for næringseiendommer.

2. Økning i variable avgifter (forbruksgebyr).

3. Økning i forholdstallet for omregningsfaktor for vannforbruk ut fra areal for boliger uten vannmåler.

4. Tiltak for å få flere til å installere vannmåler, herunder muligheter for at det kan leies vannmåler fra kommunen.

I saken skal det videre fremlegges oppdaterte estimater for kommunen samlede avgiftsinntekter for vann og kloakkavgifter i 2024 mot budsjett, herunder fordeling av inntekter på abonnementsgebyr og forbruksgebyr. Særskilt vurdering skal gjøres av hensiktsmessigheten av bestemmelsen i § 3-2 i forskriften om at «Inntektene fra abonnementsgebyret skal fortrinnsvis dekke vann- og avløpstjenestenes forventede kapitalkostnader.

FAKTA I SAKEN

BAKGRUNN:

Kommunale vann og avløpsgebyr Sortland kommune. Selvkostprinsippet.

Innledning – hva er selvkost?

Rammene for kommunale vann- og avløpsgebyr fastsettes i kommunal forskrift. Fra 2012 er kommunens adgang til å kreve inn vann- og avløpsgebyrer hjemlet i lov om kommunale vann- og avløpsanlegg. Forurensningsforskriften fra 2004 fastsetter de overordnede rammene for gebyrene og hovedreglene om utregning og innkreving.-

Vann- og avløpsgebyrene i Sortland kommune bygger på selvkostprinsippet, det vil si at kommunens kostnader med å frembringe tjenestene skal dekkes inn gjennom de gebyrene som abonnentene betaler. Kommunen har etter forurensningsforskriften ikke anledning til å tjene penger på tjenestene. Over- eller underskudd i det enkelte år skal henholdsvis avsettes til eller trekkes fra bundne driftsfond. Avsatt overskudd fra det enkelte år tilbakeføres til abonnentene i form av lavere årsgebyrer i løpet av en femårsperiode. Tilsvarende vil fremførbare underskudd dekkes inn over årsgebyret i løpet av en femårsperiode. Vann- og avløpsgebyrene skal ikke brukes til å finansiere andre deler av kommuneforvaltningen.

Generasjonsprinsippet ligger som en grunnleggende forutsetning for beregning av selvkost.

Prinsippet innebærer at brukerne av dagens tjenester betaler det som dagens tjenester koster (kalles også det finansielle ansvarsprinsipp). Begrunnelsen er at dagens innbyggere verken skal subsidiere eller bli subsidiert av framtidige innbyggere, men at gebyrene som den enkelte betaler i året, så langt som mulig skal reflektere kommunens årskostnad ved å levere tjenesten til denne innbyggeren.

Investeringer innarbeides i selvkostkalkylen gjennom avskrivninger og beregning av kalkulatoriske renter på avskrivningsgrunnlaget (kapitalkostnader).

Kalkulatoriske renter skal fange opp kostnader som oppstår når kapital bindes opp i en realinvestering (bygninger, anlegg mv.). Beregningen skal gjøres uavhengig av om investeringene er finansiert av gjeld eller egenkapital. Kalkulatorisk rentekostnad skal kompensere det tap kommunen/selskapet har ved å ikke kunne plassere tilsvarende investeringsbeløp i markedet.

Kommunen eller selskapets faktiske rentekostnader har derfor ingen betydning ved beregning av selvkost.

Selvkostprinsippet har tjent innbyggerne i Norge godt. Finansieringsordningen setter selvkosttjenestene i en særstilling i kommunal økonomi, ved at tjenestene ikke må konkurrere med andre kommunale tjenesteområder om finansiering.

Finansieringsordningen har sikret godt utbygde vann- og avløpstjenester over hele landet.

Svikt i vann- og avløpstjenestene vil kunne ha store konsekvenser for helse, miljø og sikkerhet. En sikker finansiering gjennom selvkost er derfor svært viktig for det norske samfunnet.

VURDERING

Tidligere forskrift for vann og avløpsgebyrer Sortland kommune:

Denne hadde ikrafttredelse fra 01.01.2017, og var en oppdatering av forskrift fra 1984. Denne hadde frem til 1998 en rekke mindre revisjoner, og var frem til 01.01.2017 mer eller mindre uforandret.

Denne forskriften tok utgangspunkt i tidligere utgave, og tok med momenter fra andre kommuners forskrifter. Tidligere forskrift hadde tatt med at «årsgebyrene skal normalt være basert på målt vannforbruk, med en todelt gebyrordning med et fast abonnementsgebyr og en forbruksavhengig del» Dette var ikke tydelig nok presisert, og det ble heller ikke gjennomført en to deling ved innføring av ny forskrift 01.01.2017. Eiendommer uten vannmåler skulle etter forskriftens § 7-3 betale for 2 kubikk for hvert BRA boligen hadde. Denne måten å stipulere forbruk på gav svært skjeve utslag, hvor boliger med stort BRA betalte uforholdsmessig høye kommunale avgifter – spesielt i forhold til boliger med vannmåler installert.

Ved stipulering av forbruk har det imidlertid vært praksis i Sortland kommune å bruke en omregningsfaktor på 1,6. Men selv med en lavere faktor enn det forskriften la opp til gav dette skjeve utslag.

Fravær av et fast abonnementsgebyr medførte dermed at for og etter kalkyler ble mer uforutsigbare, spesielt etter mange og hyppige renteøkninger.

Ny forskrift for vann og avløpsgebyrer for Sortland kommune

En mangelfull og uklar forskrift medførte at det ble besluttet å få utarbeidet en ny og mer presis forskrift. Denne ble utarbeidet i samarbeid med Momentum Solutions, som har mer enn 20 års erfaring på området selvkost.

Etter flere gjennomganger, saksframlegg og høringer ble ny forskrift for vann og avløpsgebyr for Sortland kommune vedtatt med virkning fra 01.01.2024. Her er nå tydeliggjort og besluttet at årsgebyr skal være delt inn i en fast og en variabel del (§ 3-2). Hensikten med det er at kommunen skal få faste inntekter over abonnementsgebyret til å dekke faste kapitalkostnader på tjenesteområdet. Dette er og i tråd med tankegangen om at her er felles kostnader som alle abonnenter skal være med å dekke, uavhengig av vannforbruket. En slik oppbygging av vann og avløpsgebyrene har de aller fleste kommuner i Norge i dag. (353 av 357).

Kort vurdering - tidligere forskrift vs. ny forskrift:

Tidligere forskrift:

- Utdatert. Ikke i tråd med gjeldende forskrifter, lover og anbefalinger.
- Skjev fordeling av gebyrer – enkelte kunder hadde svært lave gebyrer, andre uforholdsmessig høye gebyrer.
- Kunder med vannmåler betalte kun for forbruk, ikke for andel av infrastruktur (faste driftskostnader, kvalitetsheving og oppgradering av VA nettet, det vil si tidligere og fremtidige investeringskostnader).
- Manglende forutsigbarhet for dekning av kapitalkostnader. Ved store rentesvingninger fanger ikke årsgebyret opp dette, noe som kan gi uheldige utslag ved avslutning av selvkostrengskapet (underskudd ved hyppige renteøkninger).

Ny forskrift:

- En mer presis og moderne forskrift. Tilpasset dagens behov. I tråd med gjeldende lover, forskrifter og anbefalinger.
- I bruk i de aller fleste kommunene i Norge.
- Bedre forutsigbarhet i forhold til inndekning kapitalkostnader.
- Mer rettferdig fordeling av gebyrer – alle abonnenter dekker sin beregnede andel av faste kostnader. Her er tre eksempler:

Eksempel 1:

Enslig person i enebolig, BRA 254m2, ikke vannmåler.

- Vann og avløpsavgift 2023: 13.866, - + mva. (anslått forbruk: 254 m2 * faktor 1,6 = 406,4)
- Vann og avløpsavgift 2024: 12.844, - + mva. (anslått forbruk: 254 m2 * faktor 1,2 = 304,8)

Eksempel 2:

Familie på 5, vannmåler, forbruk 250 m3.

- Vann og avløpsavgift 2023: 8.530, - (ekskl. mva)
- Vann og avløpsavgift 2024: 9.043, - (ekskl. mva)

Eksempel 3:

Enslig person i enebolig, BRA 254m2, vannmåler. Forbruk: 60m3.

- Vann og avløpsavgift 2023: 2.047, - (ekskl. mva)
- Vann og avløpsavgift 2024: 4.772, - (ekskl. mva)

Som vi ser av disse tre eksemplene, var det å ha vannmåler og et svært lavt forbruk særdeles gunstig etter gammel forskrift. Her «subsidierte» i realiteten alle abonnentene som ikke hadde installert vannmåler de abonnentene som hadde vannmåler, i og med at gebyrene utelukkende var basert på forbruk/stipulert forbruk, og ikke tok hensyn til kostnader i forbindelse med investering og avskriving av infrastruktur. Selv om gebyrene i eksempel 3 mer enn doblet seg fra 2023 til 2024, så er fortsatt disse svært lave i 2024 sammenlignet med samme bolig i eksempel 1.

Gebyrtyper vedtatt forskrift:

Gebyrtypene er:

- Årsgebyr for henholdsvis vann og avløp (summen av fast og variabel del).
- Engangsgebyr for tilknytning til henholdsvis vann og avløp (tilknytningsgebyr).

Årsgebyr:

Abonnementsgebyr (fastledd):

I ny forskrift betaler boligeiendom og fritidsbolig et abonnementsgebyr som en fast sats per boenhet. Dette begrunnes med at boligeiendom og fritidsbolig utnytter infrastrukturen likt uavhengig av bruksareal.

Abonnementsgebyr vann er inndelt i ulike kategorier i forhold til private, offentlige og næringslivs abonnenter. Private abonnenter (boligeiendommer) betaler abonnementsgebyr per boenhet. Nærings- og kombinasjonseiendom skal betale abonnementsgebyr etter fastsatte kategorier som gjenspeiler vannforsyningskapasiteten til den enkelte eiendom. Bakgrunnen for inndelingen i kategorier er at kommunen må ta hensyn til at kommunens infrastrukturkostnader knyttet til vann og avløp er forholdsmessig høyere for storforbrukene abonnenter enn for en boligeiendom.

Kategoriene kommer frem av gebyrregulativet. Disse eiendommene deles inn i kategorier basert på vannforsyningskapasietet. På den måten betaler eiendommer som potensielt kan bruke mye vann eller slippe ut mye avløpsvann også mer, og dekker på den måten kostnader de påfører kommunen til å bygge og drifte større vannverk, renseanlegg og ledninger med stor kapasitet.

Innføring av et fast abonnementsgebyr har gitt mer forutsigbare inntekter i forhold til kapitalkostnader, og vil bidra til at her ikke blir for store variasjoner i for og etter kalkyler for selvkostområdene. Et fastgebyr som er likt for alle private husholdninger gjenspeiler og at *boligeiendom og fritidsbolig faktisk utnytter infrastrukturen likt uavhengig av bruksareal. I den grad boliger har målt eller stipulert forbruk vil det variable gebyret enten dekke det faktiske forbruket, eller være et stipulert forbruk ut fra gitte anbefalte objektive kriterier som skal anslå et forbruk ut fra beste estimat.*

Variabelt gebyr (forbruksledd):

Den variable delen av gebyret fastsettes som hovedregel etter målt forbruk, men for abonnenter som ikke har vannmåler må kommunen stipulere forbruket. Ved stipulert beregnes forbruket ut fra eiendommens bruksareal (BRA) etter NS-3940, i henhold til et forholdstall mellom bruksareal og vannvolum. Det er kun forbruket til boliger og fritidsboliger som kan stipuleres etter areal for abonnenter som ikke har vannmåler. Det er ikke lov å stipulere forbruket etter andre forhold enn arealet. Regelverket understreker at det stipulerte forbruket skal i størst mulig grad tilsvare reelt forbruk. I tidligere gebyrregulativ for Sortland ble helårsboliger stipulert til et årlig forbruk på 1,6 m3 vannforbruk per m2 bruksareal. Norsk Vann anbefaler at forbruket stipuleres til ca. 1,2 m3 / m2 bolig (beregnet ut fra 60 m3 per person og år, 120 m2 bolig og 2,4 personer pr. bolig). I ny forskrift er det valgt en omregningsfaktor på 1,2 m3 per m2 bruksareal. Siden fritidsboliger som oftest ikke har like mange bruksdøgn i året som helårsboliger, er fritidsboligers omregningsfaktor satt til halvparten (0,6) av ordinær faktor.

Hvor stor andel av årsgebyret som skal være henholdsvis fast og variabel del, anbefales fastsatt hvert år i gebyrregulativet. Innføring av et fast abonnementsgebyr gir mer forutsigbare inntekter i forhold til kapitalkostnader, og vil bidra til at her ikke blir for store variasjoner i for og etter kalkyler for selvkostområdene. Et fastgebyr som er likt for alle private husholdninger gjenspeiler og at *boligeiendom og fritidsbolig faktisk utnytter infrastrukturen likt uavhengig av bruksareal. I den grad boliger har målt eller stipulert forbruk vil det variable gebyret enten dekke det faktiske forbruket, eller være et stipulert forbruk ut fra gitte anbefalte objektive kriterier som skal anslå et forbruk ut fra beste estimat.*

Sammenheng mellom fastledd og forbruksledd

Hvor stor andel av de samlede inntektene fra årsgebyret som skal være fra henholdsvis fastledd og forbruksledd, er avgjørende for hvordan gebyret fordeles mellom abonnentene. Et lavt fastledd velges dersom kommunen har hovedfokus på at abonnentene skal ha incitamenter for å spare vann. Fastleddet settes høyere dersom hovedfokus er at alle abonnenter, uavhengig av vannforbruk, må være med å dekke faste kostnader knyttet til overvannsystemet, brannvannsberedskapen og øvrige store investeringer i infrastrukturen.

Fastleddet er anbefalt å ikke overstige 50 % av de samlede årsgebyrene. Ved høyere fastledd vil incitamentet til å spare vann bli mindre, og gebyrmodellen vil oppleves som urettferdig for de om benytter lite vann.

Kommunens utfordring når det gjelder å finne en god fordeling mellom fast og forbruksledd er avveining mellom hensynet til kostnadsdekning, incitament til å spare vann samt virkningen for abonnenter med hhv. høyt og lavt forbruk. Det vil alltid være en del av kommunens kostnader som alle abonnenter bør være med å dekke, uavhengig av vannforbruket.

Vannmålere – policy

For næringsbygg og andre bygninger som ikke brukes som bolig, er hovedregelen at årsforbruket, eventuelt den variable delen av årsgebyret, beregnes på grunnlag av målt vannforbruk. For husholdningsabonnentene må kommunen ta stilling til om forbruket skal stipuleres etter areal eller om kommunen ønsker at flest mulig eller alle skal ha vannmåler.

Bruk av vannmåler gir et mer rettferdig gebyrsystem, da korrekt stipulering etter areal er vanskelig. Bruk av vannmålere koster mer for abonnentene da det er kostnader knyttet til både installering, kontroller og utskifting. Der hvor abonnenten ikke har installert vannmåler bør stipuleringen etter areal gjøres iht. anbefalt praksis. Det er viktig med god informasjon til abonnentene om at installasjon av vannmåler kan gi et mer korrekt grunnlag for gebyrberegning og at kostnadene med vannmåler særlig kan lønne seg for boliger med stort areal og lite forbruk.

Tilknytningsgebyr:

I ny forskrift er tilknytningsgebyret utformet slik at boligeiendommer skal betale per boenhet, næringseiendommer skal betale per bruksenhet, mens kombinasjonseiendom betaler gebyr for hver av delene etter reglene over. En fast sats oppleves å være mer rettferdig for abonnentene enn en sats som i tidligere forskrift var avhengig av størrelse på bygningen. Dette begrunnes med at kommunens kostnader hovedsakelig er knyttet til administrativ registrering av ny abonnent.

Gebyrsatser:

Gebyrsatsene fastsettes årlig av kommunestyret, og trer i kraft fra det tidspunkt kommunestyret bestemmer. Gebyrene skal fullt ut dekke kommunens kostnader ved levering av tjenestene regulert i forskriften.

Svar/vurdering punkt 1 – 4, D 007/24:

Punkt 1:

Som en del av saken skal det fremlegges vurderinger av effekter for husholdningene, næringslivet og kommunens totale inntekter av:

1. Reduksjon av fastavgiftene (abonnementsgebyr), herunder vurdering av innføring av trinnvis størrelse på fastavgift ut fra areal også for boliger slik det er for næringseiendommer.

Først en presisering: Alle næringseiendommer skal ha vannmåler. Næringseiendommer har ikke en trinnvis størrelse på fastavgift ut fra areal, her er kategorier fastsatt etter historisk maksimalforbruk vann.

Hvor stor andel av årsgebyret som skal være henholdsvis fast og variabel del, fastsettes i gebyrregulativet som vedtas av kommunestyret hvert år. Hensikten med et fast gebyr er at kommunen skal få faste inntekter over abonnementsgebyret til å dekke faste kapitalkostnader på tjenesteområdet. Ved budsjettering av vann og avløpsgebyrer legger en inn i en modell forventet kalkylerente, vedtatt investeringsvolum i planperioden samt tidligere års investeringer. Ut fra dette beregnes andel kostnader som antas å være faste for hvert år i planperioden. Denne andelen vil være forskjellig fra år til år ut fra nevnte parameter (kalkylerente, forventet investeringsvolum samt tidligere års investeringer).

I vedtatt planperiode er følgende abonnements satser anslått (2024 er nå historisk. 2025 vedtatt med en reduksjon på 10% i forhold til kommunedirektør sitt forslag):

VA gebyrsatser abo.gebyr 2024 - 2028:	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
Abo.gebyr vann (ekskl. mva)	1914	1333	1504	1428	1259
Abo.gebyr avløp (ekskl. mva)	1509	1139	1416	1394	1354

Anslått andel kapitalkostnader i planperioden er som følger:

		Prognose:			
	2024 (faktisk)	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
Andel vann, kapitalkostnader:	48,38 %	39,40 %	42,00 %	42,90 %	41,90 %
Andel avløp, kapitalkostnader:	48,37 %	39,40 %	41,50 %	43,00 %	44,20 %

Anbefaling fra norsk vann er at fastleddet ikke bør overskride 50% av de samlede årsgebyrene. Et høyere fastledd gir mindre incitamentet til å spare vann, og gebyrmodellen vil oppleves som urettferdig for de om benytter lite vann.

Som vi ser av tabell er prognose fastledd i økonomiplan perioden fra 39,4 – 44,2%.

Innføring av trinnvis størrelse på fastavgift ut fra areal for boliger vurderes å bryte med et likhetsprinsipp for private abonnenter: *boligeiendom og fritidsbolig utnytter infrastrukturen likt uavhengig av bruksareal. En differensiering av fastleddet vil og gjøre gebyrmodellen mer komplisert å bruke.* Forbruksgebyret vil uansett kompensere/øke de samlede avgiftene for større boenheter uten vannmåler i forhold til de små boenheter. I vedtatt forskrift er abonnentene og kategorisert i forhold til boliger, fritidsboliger og næring/offentlig, som har ulikt vannbehov og forbruk.

Eksempel 1, leilighet 70 m2 uten vannmåler/faktisk forbruk 84m3:

Gjennomsnittlig leilighet: 70 m2 - stipulert forbruk: 84m3					
Forbruk m3:	**84**				
Stipulert gebyrsats, m2 (Sortland)	**70**				
		Mva 25/15%*	**Mva 15%**	**Mva 15%**	**Mva 15%**
Sortland:	**Antall**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
Vann Fastledd abo gebyr bolig	1	1 577	1 730	1 642	1 448
Vannmåler forbruk areal bolig m3	84	1 490	1 678	1 726	1 764
Avløp Fastledd abo gebyr bolig	1	1 348	1 628	1 603	1 557
Avløp målt forbruk areal bolig m3	84	1 294	1 634	1 695	1 731
Sum (inkl. mva)		**5 709**	**6 669**	**6 667**	**6 500**
Årlig økning/reduksjon % - vis samlet:		-14,00 %	16,82 %	-0,04 %	-2,50 %

Eksempel 2, leilighet 124 m2 uten vannmåler/faktisk forbruk 149m3:

Gjennomsnittlig bolig: 124 m2 - stipulert forbruk: 149m3					
Forbruk m3:	149				
Stipulert gebyrsats, m2 (Sortland)	124				
		Mva 25/15%*	Mva 15%	Mva 15%	Mva 15%
Sortland:	Antall	2025	2026	2027	2028
Vann Fastledd abo gebyr bolig	1	1 577	1 730	1 642	1 448
Vannmåler forbruk areal bolig m3	149	2 643	2 976	3 062	3 129
Avløp Fastledd abo gebyr bolig	1	1 348	1 628	1 603	1 557
Avløp målt forbruk areal bolig m3	149	2 296	2 898	3 007	3 071
Sum (inkl. mva)		**7 864**	**9 232**	**9 315**	**9 204**
Årlig økning/reduksjon % - vis samlet:		-7,11 %	17,40 %	0,90 %	-1,18 %

Eksempel 3, enebolig 168m2 uten vannmåler/faktisk forbruk 201m3:

Gjennomsnittlig enebolig: 168 m2 - stipulert forbruk: 201m3					
Forbruk m3:	201				
Stipulert gebyrsats, m2 (Sortland)	168				
Sortland:	Antall	Mva 25/15%*	Mva 15%	Mva 15%	Mva 15%
Vann Fastledd abo gebyr bolig	1	1 577	1 730	1 642	1 448
Vannmåler forbruk areal bolig m3	201	3 565	4 015	4 131	4 221
Avløp Fastledd abo gebyr bolig	1	1 348	1 628	1 603	1 557
Avløp målt forbruk areal bolig m3	201	3 097	3 909	4 057	4 142
Sum (inkl. mva)		**9 587**	**11 282**	**11 433**	**11 368**
Årlig økning/reduksjon % - vis samlet:		-3,42 %	17,67 %	1,34 %	-0,57 %

Eksempel 4, offentlig/næring vannforsyningskapasitet inntil 1.000 m3*:

Offentlig/næring, vannforsyningskapasitet inntil 1.000 m3*					
Forbruk m3:	900				
Stipulert gebyrsats, m2 (Sortland)	0				
		Mva 25/15%*	Mva 15%	Mva 15%	Mva 15%
Sortland:	Antall	2025	2026	2027	2028
Vann Fastledd abo gebyr bolig	3	4 732	5 189	4 927	4 344
Vannmåler forbruk areal bolig m3	900	15 964	17 978	18 495	18 899
Avløp Fastledd abo gebyr bolig	3	4 043	4 885	4 809	4 671
Avløp målt forbruk areal bolig m3	900	13 866	17 502	18 164	18 547
Sum (inkl. mva)		**38 606**	**45 554**	**46 396**	**46 461**
Årlig økning/reduksjon % - vis samlet:		1,26 %	18,00 %	1,85 %	0,14 %

(gitt et årlig forbruk på 900 m3)*

Disse eksemplene viser prinsippene/dynamikken i vedtatte forskrift. Alle boligene må betale sin faste andel (abonnementsgebyr), og vil ha en variabel andel som vil øke med forbruk eller størrelse på bolig ut fra erfaringstall. Offentlig og næringseiendommer må betale et gitt antall fastledd ut fra et historisk maksimalforbruk, samt en variabel del i forhold til faktisk forbruk. Grunnsatsen for abonnementsgebyret kan vedtas å være forskjellig for boliger og offentlig/næring. Pr. i dag er denne lik.

Som tidligere nevnt understreker regelverket at det stipulerte forbruket i størst mulig grad bør tilsvare reelt forbruk. I tidligere gebyrregulativ for Sortland ble helårsboliger stipulert til et årlig forbruk på 1,6 m3 vannforbruk per m2 bruksareal. Norsk Vann anbefaler at forbruket stipuleres til ca. 1,2 m3 / m2 bolig (beregnet ut fra 60 m3 per person og år, 120 m2 bolig og 2,4 personer pr. bolig). I ny forskrift er det valgt en omregningsfaktor på 1,2 m3 per m2 bruksareal.

Punkt 2:

2. Økning i variable avgifter (forbruksgebyr).

Variable avgifter (forbruksgebyr) skal i prinsippet dekke de årlige kostnadene som påløper for å produsere og distribuere vann til abonnentene. Med et fastledd i samsvar med kapitalkostnadene og en

relativt stabil drift vil forbruksgebyret ikke ha så store variasjoner, da kostnadsdriverne her i hovedsak vil være lønns og prisvekst. Økte vedlikeholdskostnader på vann/avløpsnettet vil øke forbruksgebyret.

Ved budsjettering av vann og avløpsgebyrer framskrives år 0 (basisår) med forventet lønns og prisvekst, samt øvrige driftsmessig variable kostnader som forventes i planperioden. % - vis fordeling fast/variabel avgift vil og alltid bestemme størrelse på forbruksgebyret - lavere fastavgift vil automatisk øke de variable avgiftene (forbruksgebyret).

Ut fra selvkostberegninger (kalkyler) som foretas i budsjetteringen så må uansett kommunen ha inn en beregnet total inntekt hvert år for å dekke alle årlige kostnader som påløper for å levere vann til innbyggerne. Uansett vekting fast/forbruksgebyr så må beregnet inntekt samlet være den samme.

Punkt 3:

3. Økning i forholdstallet for omregningsfaktor for vannforbruk ut fra areal for boliger uten vannmåler.

Økning i forholdstallet for omregningsfaktor vannforbruk areal boliger uten vannmåler: Regelverket understreker at det stipulerte forbruket skal i størst mulig grad tilsvare reelt forbruk. Tidligere forskrift for Sortland sa at for helårsboliger uten vannmåler skulle stipulert forbruk være 2,0 m3 vannforbruk per m2 bruksareal. Ifølge Norsk Vann anbefales omregningsfaktoren for stipulert årlig forbruk å settes til 1,2 m3 per m2 bruksareal (beregnet ut fra 60 m3 per person og år, 120 m2 bolig og 2,4 personer pr. bolig). Ny forskrift har vedtatt en omregningsfaktor på 1,2 m3 per m2 bruksareal. Siden fritidsboliger som oftest ikke har like mange bruksdøgn i året som helårsboliger, har fritidsboligers omregningsfaktor halvparten av ordinær faktor.

Det anbefales derfor ikke å øke omregningsfaktor, da denne i dagens regulativ er ut fra anbefaling og vurderes å være det nærmeste en kommer opp mot reelt forbruk.

Punkt 4:

4. Tiltak for å få flere til å installere vannmåler, herunder muligheter for at det kan leies vannmåler fra kommunen.

Ved inngangen til 2025 hadde ca. 25% av abonnentene vannmåler (1100). Alle installerte vannmålere er private. Pr. i dag vurderes det ikke som hensiktsmessig at kommunen skal etablere et system med vannmåler leie, da det både vil være enklere og rimeligere for hver abonnent å selv eie vannmåleren. Hvis Sortland kommune skal etablere et system for leie av vannmåler så må pris leie så langt som mulig gjenspeile innkjøpspris, installasjon, drift og vedlikehold over et gitt antall år (normalt ti år). Samlet leiepris anslås å bli høyere enn kostnad for hver enkelt abonnent ved å selv installere/eie.

I saken skal det videre fremlegges oppdaterte estimater for kommunen samlede avgiftsinntekter for vann og kloakkavgifter i 2024 mot budsjett, herunder fordeling av inntekter på abonnementsgebyr og forbruksgebyr. Særskilt vurdering skal gjøres av hensiktsmessigheten av bestemmelsen i § 3-2 i forskriften om at «Inntektene fra abonnementsgebyret skal fortrinnsvis dekke vann- og avløpstjenestenes forventede kapitalkostnader.

I og med at denne saken skrives etter at regnskap for 2024 er avlagt presenteres derfor faktiske inntekter for vann og avløpsavgifter 2024 fordelt på faste og variable gebyrer satt opp mot budsjett:

Vannavgifter:

Varenr.	Varenavn	Regnskap 2024	Budsjett 2024	Økning/red.
1010	Vann, fastledd bolig	8 154 067	8 180 436	-26 369
1020	Vann, fastledd fritid	135 894	111 012	24 882
1031	Vann, fastledd andre (kategori 1)	383 275	223 938	159 337
1032	Vann, fastledd andre (kategori 2)	450 047	390 456	59 591
1033	Vann, fastledd andre (kategori 3)	407 713	298 584	109 129
1034	Vann, fastledd andre (kategori 4)	252 648	298 584	-45 936
1035	Vann, fastledd andre (kategori 5)	321 552	275 616	45 936
1036	Vann, fastledd andre (kategori 6)	95 700	95 700	0
1037	Vann, fastledd andre (kategori 7)	182 485	0	182 485
1038	Vann, fastledd andre (kategori 8)	0	0	0
1039	Vann, fastledd andre (kategori 9)	0	0	0
1110	Vann, forbruk stipulert (bolig)	5 687 426	5 482 840	204 586
1120	Vann, forbruk stipulert (fritid)	39 003	29 544	9 459
1130	Vann, forbruk stipulert (andre)	575 710	603 794	-28 084
1160	Fjorårets målt forbruk vann	6 099 358	3 754 830	2 344 528
1170	Forskudd vann	4 210 750		4 210 750
1180	Fradrag akonto vann	-5 500 476		-5 500 476
1201	Vannavgift annet	-33 972		-33 972
		21 461 180	19 745 334	1 715 846

		Faktisk andel:
Sum abo.gebyr	10 383 381	48,38 %
Sum forbruksgebyr	11 077 799	51,62 %
	21 461 180	1

Avløpsavgifter:

Varenr.	Varenavn	Regnskap 2024	Budsjett 2024	Økning/red.
2010	Avløp, fastledd bolig	5 166 640	5 242 266	-75 626
2020	Avløp, fastledd fritid	15 090	15 090	0
2031	Avløp, fastledd andre (kategori 1)	212 015	125 247	86 768
2032	Avløp, fastledd andre (kategori 2)	243 906	230 877	13 029
2033	Avløp, fastledd andre (kategori 3)	276 172	226 350	49 822
2034	Avløp, fastledd andre (kategori 4)	162 972	181 080	-18 108
2035	Avløp, fastledd andre (kategori 5)	144 864	181 080	-36 216
2036	Avløp, fastledd andre (kategori 6)	0	75 450	-75 450
2037	Avløp, fastledd andre (kategori 7)	0	0	0
2038	Avløp, fastledd andre (kategori 8)	0	0	0
2039	Avløp, fastledd andre (kategori 9)	0	0	0
2110	Avløp, forbruk stipukert (bolig)	3 450 713	3 520 788	-70 075
2120	Avløp, forbruk stipukert (fritid)	911	911	0
2130	Avløp, forbruk stipukert (andre)	222 663	442 645	-219 982
1260	Fjorårets målt forbruk avløp	4 224 407	2 313 399	1 911 008
1270	Forskudd avløp	2 612 957		2 612 957
1280	Fradrag akonto avløp	-3 835 904		-3 835 904
1401	Avløpsavgift annet	-33 969		-33 969
		12 863 437	12 555 183	308 254

		Faktisk andel:
Sum abo.gebyr	6 221 659	48,37 %
Sum forbruksgebyr	6 641 778	51,63 %
	12 863 437	1

Kommentar økte inntekter: Som en ser av disse to oversiktene så er avregning målt forbruk for 2023 hovedårsaken til økte gebyrinntekter ut over budsjett.

Etter kalkyle selvkost (etter at kalkulatorisk rente for investering Lilandsvannet er tatt ut) viser direkte kapitalkostnader på 7,850 MNOK. for vann, 5,414 MNOK. for avløp. Budsjett 2025/økonomiplan 2025 – 2028 tar nå høyde for dette, og andel fastledd (abonnementsgebyr) er redusert fra 2025 og videre i planperioden som følgende (prognoser):

		Prognose:			
	2024 (faktisk)	2025	2026	2027	2028
Andel vann, kapitalkostnader:	48,38 %	39,40 %	42,00 %	42,90 %	41,90 %
Andel avløp, kapitalkostnader:	48,37 %	39,40 %	41,50 %	43,00 %	44,20 %

§ 3-2 i forskriften vurderes å være en anbefaling («Inntektene fra abonnementsgebyret skal fortrinnsvis dekke vann- og avløpstjenestenes forventede kapitalkostnader»). Hensikten med det er at kommunen skal få faste inntekter over abonnementsgebyret til å dekke faste kapitalkostnader på tjenesteområdet. Her vil og være andre, faste kostnader som kan/bør falle inn i denne kategorien.

På den måten reduseres svingninger i gebyrnivået noe fra år til år, fordi kommunen er sikret inntekter til å dekke de kostnadene som ikke faller hvis forbruket går ned. Kapitalkostnadene vil variere noe fra år til år, og spesielt over flere år ettersom kommunen investerer i nye anlegg. Hvor stor del av gebyret som skal være fast må også balanseres mot at abonnenten bør ha tilstrekkelige incentiver til å redusere vannforbruket. Dette innebærer normalt at de samlede inntektene fra forbruksgebyret minst bør utgjøre halvparten av de samlede årsgebyrinntektene. Forholdet mellom de to gebyrkomponentene vil

variere fra år til år og er derfor er ikke fastsatt i forskriften. Forholdstallet vil fastsettes i det årlige gebyrregulativet hvor de vedtatte gebyrsatsene presenteres.

Forholdet mellom abonnementsgebyr og forbruksgebyr vil hvert år justeres/reguleres ved for og etterkalkyler. Disse skal og være i samsvar med selvkostprinsippet som sier at over- eller underskudd i det enkelte år skal henholdsvis avsettes til eller trekkes fra bundne driftsfond. Avsatt overskudd fra det enkelte år tilbakeføres til abonnentene i form av lavere årsgebyrer i løpet av en femårsperiode. Tilsvarende vil fremførbare underskudd dekkes inn over årsgebyret i løpet av en femårsperiode.

Personalmessige forhold

Noe usikkert, men økt aktivitetsnivå vil komme de neste årene i takt med nødvendige utskiftinger VA ledningsnett.

Økonomiske forhold

Selvkostprinsippet har tjent innbyggerne i Norge. I et selvkostprinsipp skal ikke tjenestene konkurrere med andre kommunale tjenesteområder om finansiering. Hvis en kommune velger å subsidiere disse tjenestene vil det kunne gå ut over andre lovpålagte oppgaver som vil få reduserte rammer som en konsekvens av subsidiering.

Utsettes nødvendige drifts, vedlikeholds og investeringsoppgaver i VA nettet for lenge kan det få store økonomiske konsekvenser. Dette ser vi og er en gjennomgående utfordring i hele Norge, hvor vann og avløpsnettet er anslått å trenge oppgraderinger de neste årene i størrelsesorden 332 mrd.

En svært stor andel av VA-ledningene i Sortland kommune er gamle og utslitte. Forringelse over år kan etter hvert medføre lekkasjer, brudd og forurensning.

Folkehelse

Svikt i vann- og avløpstjenestene vil kunne ha store konsekvenser for helse, miljø og sikkerhet. En sikker finansiering gjennom selvkost er derfor svært viktig for innbyggerne.

Klima-, miljø- og naturforhold

En svært stor andel av VA-ledningene i Sortland kommune er fra en tid hvor standardene var lavere enn i dag. Forringelse over år kan etter hvert medføre lekkasjer, brudd og forurensning. Dette vil ikke bare kunne føre til betydelige kostnader, men og påvirke innbyggernes livskvalitet og helse. Vannkvaliteten er essensiell, og det er avgjørende at innbyggerne har tilgang til rent vann og et velfungerende avløpssystem.

KONKLUSJON

Ny forskrift for vann og avløpsgebyrer i Sortland kommune har nå fått virke i et budsjettår. Dette er noe kort tidshorisont for å kunne tydelig si noe om hvorvidt forskriften bør revideres. Forskriften vurderes å være en presis og moderne forskrift som er klart tilpasset dagens behov. Denne er og i tråd med gjeldende lover, forskrifter og anbefalinger.

Vedtatt forskrift vurderes å ha en mer rettferdig fordeling av gebyrer – alle abonnenter dekker sin beregnede andel av faste kostnader som er investert i en infrastruktur.

Prinsippene i forskriftens oppbygging har så å si alle norske kommuner i dag iverksatt i sine respektive forskrifter. Å gå bort fra disse prinsippene vurderes å være å ta flere steg bakover, og kan medføre uforutsigbarhet og svært store variasjoner i gebyrutviklingen i årene fremover. Risiko for underskudd for selvkostområdene vil øke.

Administrasjonen har gjort seg sine erfaringer i budsjettåret 2024, og tar disse med i det videre arbeidet med å forsøke å forbedre forutsigbarheten i forhold til vann og avløpsgebyrene. Det er imidlertid et faktum at Sortland kommune har svært store utfordringer med et gammelt og utslitt vann og avløpssystem. Vannkvaliteten er essensiell, og det er avgjørende at innbyggerne har tilgang til rent vann og et avløpssystem som fungerer.

Gebyrene vil uansett måtte øke i årene som kommer. Da er det viktig at oppbygging av disse er så presis som mulig, og har en rettferdig profil. Dagens forskrift har en oppbygging og prinsipper som gir en mer rettferdig fordeling av gebyrer – alle abonnentene skal dekke sin beregnede andel av faste kostnader.

Administrasjonen vurderer det derfor dithen at vedtatte forskrift må få lov til å virke enda noen år før en eventuelt vurderer en revidering.

Vedlegg:
Sortland - Kommentarer til VA-forskrift BOKMÅL 2024